



การแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนไทยอย่างยั่งยืนควรเริ่มที่ไหน?

นายสุพริศร์ สุวรรณิก

การแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่ภาครัฐได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน หากภาคครัวเรือนไม่สามารถรักษาวินัยทางการเงินได้ เพราะสาเหตุสำคัญของการก่อหนี้และการมีปัญหาระหนี้ของครัวเรือน ล้วนเกิดจากรายจ่ายที่ไม่เพียงพอกับรายได้ โดยเฉพาะรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและเกินฐานะ หรือขาดการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในระยะยาว

กว่าครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา หนี้ครัวเรือนไทยตกเป็นประเด็นที่หน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจอย่างใกล้ชิด เนื่องจากหนี้ที่เร่งตัวขึ้นมา อันมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น มาตรการรถคันแรกที่ทำให้เกิดการเร่งกู้เพื่อซื้อรถยนต์ ภาวะที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำเป็นเวลานาน รวมถึงการเข้าถึงแหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินในระบบที่มากขึ้น เป็นต้น ส่งผลให้สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP อยู่ในระดับสูง สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ครัวเรือนไทยสะสมความเปราะบางทางการเงินและอ่อนไหวต่อปัจจัยเสี่ยงต่างๆ มากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งและเสถียรภาพเศรษฐกิจโดยรวมในที่สุด แม้สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP จะทยอยปรับลดลงอย่างช้าๆ ตั้งแต่ต้นปี 2559 แล้วก็ตาม

ในฐานะที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้ติดตามและวิเคราะห์ความเสี่ยงของหนี้ครัวเรือนอย่างใกล้ชิด โดยอาศัยข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง ทั้งสิ้นเชิงภาคครัวเรือนจากระบบสถาบันการเงิน รวมถึงข้อมูลเชิงลึกรายครัวเรือนจากแบบสำรวจ

ต่างๆ เช่น แบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Survey: SES) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือ Townsend Thai Survey ของศาสตราจารย์ Robert M. Townsend เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจฐานะ พฤติกรรม และทัศนคติทางการเงินของครัวเรือนไทยในเชิงลึก รวมถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาหนี้ครัวเรือนไทยได้มากยิ่งขึ้น ธปท. จึงร่วมกับบริษัทเดอเอ นีลเส็น คอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด (The Nielsen Company) ดำเนินการสำรวจศึกษาครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 1,500 ครัวเรือนทั่วประเทศในระหว่างเดือน ก.ค. – ส.ค. 2560 ภายใต้ชื่อ “โครงการสำรวจศึกษาปัญหาหนี้สินของภาคครัวเรือนไทยและนัยเชิงนโยบาย” หรือ “BOT-Nielsen Household Financial Survey”

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายระหว่างกลุ่มครัวเรือนต่างๆ ได้แก่ 1) กลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้กับไม่มีหนี้ และ 2) กลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้และมีปัญหาในการชำระหนี้กับกลุ่มที่มีหนี้แต่ไม่มีปัญหา ทั้งนี้ มีหลายปัจจัยที่กระทบต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของครัวเรือน เช่น รายได้ สินทรัพย์ทางการเงิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพของสมาชิกในครัวเรือน เป็นต้น ดังนั้น การวัดความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายระหว่างกลุ่มครัวเรือนอย่างถูกต้อง จำเป็นต้องควบคุมปัจจัยต่างๆ ให้คงที่ (ไม่ใช่เพียงแค่การหาค่าเฉลี่ยของ 2 กลุ่มแล้วเปรียบเทียบกัน) ซึ่งสามารถทำได้ด้วยวิธีการทางเศรษฐมิติ (Econometrics) หรืออธิบายอย่างง่าย ๆ ได้ว่า หากเรามีครัวเรือน 2 กลุ่มที่มีรายได้เท่ากัน มีสินทรัพย์ทางการเงินเท่ากัน

อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีอาชีพเหมือนกัน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเท่ากัน ฯลฯ แต่แตกต่างกันที่ความเป็นหนี้หรือการมีปัญหาในการชำระหนี้แล้ว ทั้ง 2 กลุ่มนี้ก็จะยังคงมีพฤติกรรมการใช้จ่ายอันส่งผลต่อวินัยทางการเงินที่แตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งได้ข้อสรุปที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) **ครัวเรือนที่มีหนี้ขาดวินัยทางการเงินจริงหรือไม่?** ผลการศึกษาพบว่า เมื่อควบคุมปัจจัยต่างๆ แล้ว กลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีหนี้อย่างมีนัยสำคัญ (สูงกว่า 7%) ทั้งค่าใช้จ่ายประจำ เช่น ค่าโทรศัพท์ (สูงกว่า 140%) ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (สูงกว่า 405%) และค่าใช้จ่ายไม่ประจำ เช่น ค่าซ่อมรถ (สูงกว่า 178%) ส่วนหนึ่งอาจสะท้อนการให้ความสำคัญกับความมีหน้ามีตาในสังคมมากกว่า เพราะเมื่อเพิ่มปัจจัยควบคุมด้านมูลค่ารถยนต์เข้าไปในโมเดล กลับไม่พบความแตกต่างด้านค่าซ่อมรถ แสดงว่าครัวเรือนที่มีหนี้มีรถยนต์ที่มีราคาสูงกว่าโดยเฉลี่ย ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะการมีหนี้หรือการมีหนี้สูงไม่ใช่เรื่องผิด แต่เพื่อสุขภาพทางการเงินที่ดีในระยะยาว ครัวเรือนที่มีหนี้สามารถปรับปรุงและเสริมสร้างวินัยทางการเงินได้ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รู้จักความพอเพียงและเหมาะสมกับฐานะทางการเงินของตนเอง

2) **ในบรรดาครัวเรือนที่มีหนี้ ครัวเรือนที่มีปัญหาในการชำระหนี้แตกต่างจากครัวเรือนที่ไม่มีปัญหาอย่างไร?** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหาในการชำระหนี้มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีปัญหาอย่างมีนัยสำคัญ (สูงกว่า 20%) โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายไม่ประจำ เช่น ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง (สูงกว่า 320%) และค่าเสื้อผ้า (สูงกว่า 470%) สะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายที่สุรุ่ยสุร่าย นอกจากนี้ กลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหา

ในการชำระหนี้ยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ค่ารักษาพยาบาล (สูงกว่า 268%) ซึ่งเมื่อควบคุมปัจจัยเพิ่มเติม เช่น จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน ทำให้ไม่พบความแตกต่างด้านค่ารักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีปัญหานอกจากมีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่ไม่ระมัดระวังแล้ว ยังมีค่ารักษาพยาบาลสูงที่มาจากจากผู้สูงอายุในครัวเรือน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทุกครัวเรือนจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งในด้านการรักษาวินัยทางการเงินและการหมั่นดูแลสุขภาพร่างกาย เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการทำประกันสุขภาพเพื่อฐานะทางการเงินที่มั่นคงในระยะยาว เพราะความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมชาติที่ทุกคนอาจประสบพบเจอ แต่เราสามารถป้องกันให้เกิดน้อยครั้ง และเป็นภาระทางการเงินให้น้อยที่สุดได้

จากข้อสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนที่ภาครัฐได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ การส่งเสริมความรู้ทางการเงิน มาตรการดูแลสินเชื่อบัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ รวมทั้งการจัดตั้งคลินิกแก้หนี้ จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืนหากภาคครัวเรือนไม่สามารถรักษาวินัยทางการเงินได้ เพราะสาเหตุประการสำคัญของการก่อหนี้และการมีปัญหาชำระหนี้ของครัวเรือนล้วนเกิดจากรายจ่ายที่ไม่เพียงพอกับรายได้ โดยเฉพาะรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและเกินฐานะ หรือขาดการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในระยะยาว

ยังไม่สายที่เราจะเริ่มมีวินัยทางการเงิน (และหันมาดูแลสุขภาพของตัวเอง) ตั้งแต่วันนี้กันนะครับ!

Disclaimer:

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย



นายสุพริศร์ สุวรรณิก
เศรษฐกรอาวุโส
suparits@bot.or.th
ฝ่ายนโยบายการเงิน
สายนโยบายการเงิน
